

Van gedragsregulering naar opvoeding

Over het voorkomen en aanpakken van ongewenst gedrag

Gebruikelijke benadering van gedragsproblemen: een kindgerichte blik (factoren in het kind)

Leidt tot classificatie van gedragsstoornissen:

- oppositioneel-opstandige, anti-sociale gedragsstoornis (ODD, CD)
- stoornissen in de aandacht en impulsregulatie (ADHD)
- pervasieve ontwikkelingsstoornis (autisme, Asperger, PDD-NOS)
- angststoornissen

Voordelen

- begrijpt waar zijn of haar gedrag vandaan komt
- het bevordert de acceptatie
- het kind wordt niet steeds weer geconfronteerd met verwachtingen die het niet kan waarmaken

Nadelen

- een medische invalshoek
- de diagnose is soms dubieus
- een classificatie geeft nog geen verklaring
- soms weinig wetenschappelijke onderbouwing
- labels werken stigmatiserend
- doet geen recht aan de potentiële 'veerkracht' van een kind
- doet geen recht aan interactie met de omgeving

Problematisering → trend.....

- Instroom Wajong: van 7.000 (2001) naar 17.000 (2010)
- Grote jaarlijkse stijging psychofarmaca bij jeugdigen (nu 1:20 gebruikt)
- Stijging aanmeldingen Bureau Jeugdzorg (2005: 58.000; 2009: 100.000)
- Aantal recepten voor ADHD in 5 jaar verdrievoudigd
- Dyslexie: 3,6% als zodanig gediagnostiseerd, een veelvoud heeft dyslexi-verklaring

Pleidooi voor 'ontzorgen'

- Zijn kinderen moeilijker geworden?
- Of neemt tolerantie voor 'afwijkend' gedrag af?
- Mogen kinderen nog anders zijn?
- Voeden we te weinig op? (grenzen stellen)
- Zijn we te druk als opvoeders?
- Financiële prikkels oorzaak toename diagnoses?

Denkmodellen over gedrag

- biologische invalshoek
  - erfelijkheid
  - neurobiologie
- leertheoretisch model
  - alle gedrag aangeleerd
  - beïnvloeding door belonen, straffen en voorbeeldgedrag
- cognitieve model
  - gedrag mede bepaald door wat we denken (interpretaties)
- sociaal-ecologisch model
  - gedrag kan niet los gezien worden van de omgeving
  - interactie tussen het kind en zijn omgeving

Kenmerken gebruikelijke benadering

- gericht op factoren in het kind
- en vooral vanuit een leertheoretische benadering (Triple P, Taakspel, PBS)

- ongewenst gedrag niet straffen maar negeren
- gewenst gedrag belonen
- consequent zijn

.....Opvoeden als puppytraining

Opvoeding gereduceerd tot gedragsregulering

Fundamentele vraag overgeslagen: 'waartoe voeden wij op?'

- wat is 'goed gedrag'?
- wat willen we met onze kinderen?
- wat willen we met de wereld?

Andere vragen centraal:

Niet langer focus op:

- Welke gedragsproblemen komen voor?
- Welke aanpak is effectief?

Maar:

~~Welke gedragsproblemen komen voor?~~

~~Welke aanpak is effectief?~~

Wat is het gewenste gedrag?

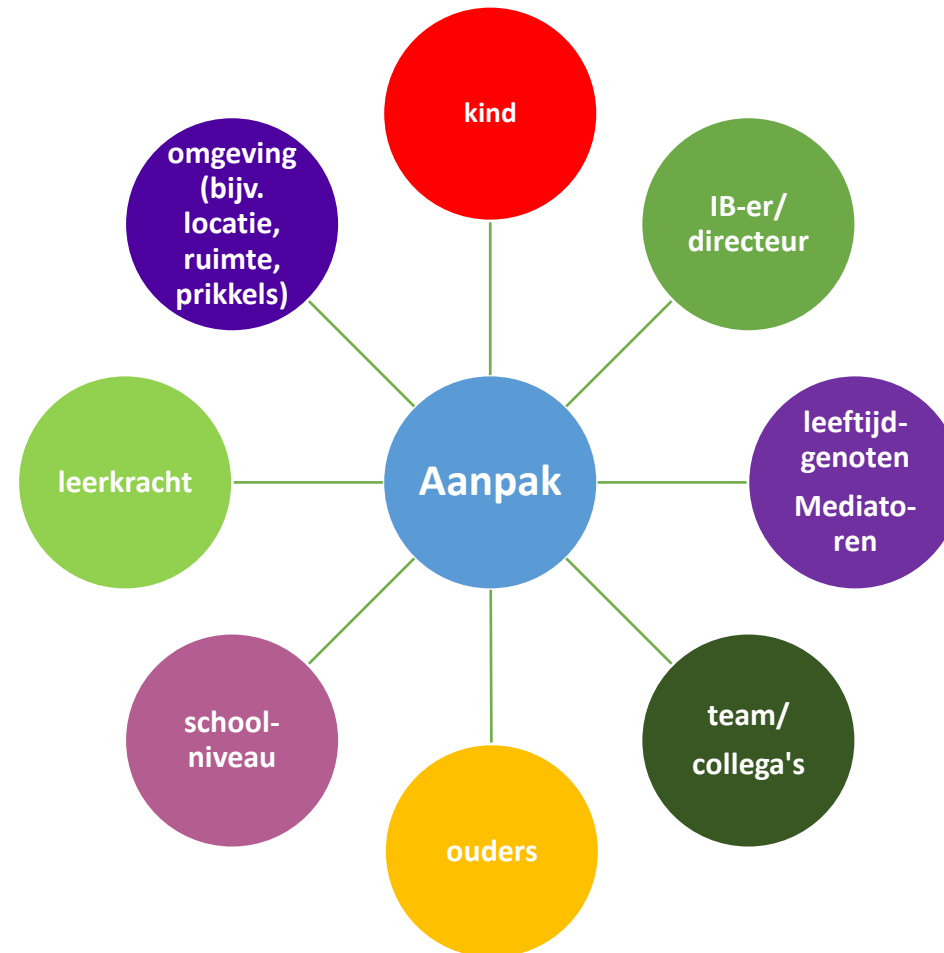
Hoe zorgen we voor een (pedagogisch, sociaal, moreel) klimaat dat het gewenste gedrag stimuleert en bevordert?

Systemeblik: wie en wat speelt een rol in het ontstaan en in stand houden van het gedrag?

*It takes a
village
to raise a child*

*een oud Afrikaans
gezegde*

Sociaal-ecologische blik:

- keuze voor nadruk op de rol van de omgeving
- keuze voor een 'ecologisch' model
- gedrag is niet mogelijk zonder context
- omgeving heeft de belangrijkste invloed op het gedrag van kinderen.

Hoe positief gedrag te bevorderen?

- Een expliciete sociale en morele norm uitdragen
- Van de groep een gemeenschap maken
- Voorbeeldgedrag tonen
- Kinderen medeverantwoordelijk maken: ook bij ongewenst gedrag
- In de relatie met de kinderen investeren
- Bekrachten van gewenst gedrag: opstekers

Hoe positief gedrag te bevorderen - 2?

- Een oplossingsgerichte benadering bij incidenten:
  - hoe ziet het eruit als het goed gaat?
  - wat zien we dan, en doen we dan?
  - welk cijfer geven we nu?
  - wat kunnen we doen om...?

Hoe positief gedrag te bevorderen - 3?

- Onderscheid regels (van volwassenen) en omgangsafspraken (van groep zelf)
- Regels vertalen in concreet gedrag: wat zie je dan?
- Gedrageregels aanleren/onderwijzen/oefenen (gaat niet vanzelf)
- Goed toezicht en handhaving door volwassenen:
  - actief en persoonlijk toezicht
  - benoem positief gedrag
  - corrigeer ongewenst gedrag direct:
    - vriendelijk, neutraal
    - benoem welk gedrag verwacht wordt
    - benoem heel concreet welk ongewenst gedrag je ziet
    - vraag of hij/zij het gewenste gedrag wil laten zien
    - geef opsteker

Zinvol straffen

Wat te doen als regels niet in acht worden genomen?

- Af en toe is straf nodig.
- Maar hoe zinvol is straf eigenlijk?
- Waarom geven we straf? Met welk doel?
- Straf is er veelal op gericht:
  - ongewenst gedrag te stoppen (er moet nu echt een einde aan komen);
  - de rust of de veiligheid te herstellen (voor anderen veelal);
  - gedrag te veranderen (herhaling voorkomen; kind leert ervan).
- De meeste straffen worden door kinderen als dwang ervaren.
- Straf leidt dan tot meegaandheid: het volgen van de regels uit angst voor maatregelen.
- Bezwaar: kind denkt niet zelf na, reflecteert niet op zijn of haar gedrag.
- Voor het veranderen van het gedrag is meer nodig.

Zinvol straffen

Rekening houdend met basisbehoeften:

- *relatie* (de behoefte erbij te horen);
- *autonomie* (de behoefte zelf verantwoordelijk te zijn en zelf keuzes te maken);
- *competentie* (de behoefte iets te kunnen en daarom gewaardeerd te worden).

Gevolg van straffen is vaak dat:

- de **relatie** is verbroken; de volwassene zegt: 'Ga jij maar weg; jou wil ik even niet zien';
- er geen sprake is van **autonomie**: kind wordt gedwongen iets te doen tegen zijn of haar zin; er is geen sprake van eigen verantwoordelijkheid of keuze
- het gevoel van **competentie** tot het nulpunt is gedaald; kind denkt: de juf vindt mij een vervelend kind; ik kan niets; ik doe het toch nooit goed.

Dus:

- **Relatie:** Spreek het kind individueel aan, op zo'n manier dat de relatie niet verbroken is. Laat zien dat het je om het gedrag gaat en niet om de persoon: *'Wout, ik vind je een leuke jongen hoor, maar wat je nu hebt gedaan, kan echt niet!'*
- **Autonomie:** Zorg ervoor dat het kind mede-eigenaar wordt van het probleem, van het vinden van een oplossing, het maken van een plan en het uitvoeren van dat plan: *'Wat heb je bedacht om dit te gaan oplossen?'*
- **Competentie:** Ga ervan uit dat het kind zelf met een goede oplossing komt en die ook uitvoert. Laat je waardering blijken als dat lukt: *'Ik weet zeker dat je daartoe in staat bent. Zo ken ik je. Fijn dat je dat zo hebt gedaan!'*

Wat doet de school?

- Afbrekers individueel uiten, opstekers mag iedereen meekrijgen.
- Groepsstraffen vermijden (onrechtvaardig)
- **Uitleg** geven over maatregelen of straffen
- **Time-out**: tijdelijk uit de situatie halen; niet bedoeld als straf
- Verschuiven de focus: van straf naar **herstel**
- Zorgen dat het kind kan werken aan herstel van de 'schade':
  - Wat is er gebeurd?
  - Wie is er beschadigd, benadeeld, en hoe?
  - Wat is er nodig om dit te herstellen?

Steken veel tijd en energie in creëren van **eigenaarschap**: maak het kind eigenaar van het probleem / verantwoordelijkheid nemen voor de schade die je berokkent.

Conclusie:

Straf is soms nodig.

Maar straf leidt niet snel tot ander gedrag.

Eerder tot passieve meegaandheid of tot verzet.

Het is belangrijk het kind actief te krijgen:

hem of haar laten nadenken over een oplossing,

eigenaar te laten zijn van het probleem.

Daarnaast: stimuleren van positief gedrag

Samenwerken

- laat de kinderen regelmatig in wisselende groepjes samenwerken
- bespreekt na het samenwerken niet alleen het product, maar ook het proces van samenwerken
- stimuleert dat kinderen goed luisteren naar elkaar en elkaar vragen stellen

Omgangsafspraken

- maken samen met de kinderen de omgangsafspraken
- schenken regelmatig aandacht aan de omgangsafspraken
- de poster ZO DOEN WIJ HET IN ONZE GROEP hangt op een prominente plaats in het lokaal
- refereren aan de poster, niet alleen als het niet goed gaat, maar vooral als het wel goed gaat

Samen met u werken aan een Vreedzame opvoeding

We hebben oor voor elkaar

We lossen conflicten zelf op

We horen bij elkaar

We hebben hart voor elkaar

We zijn allemaal anders

We dragen allemaal een steentje bij

Doet u ook mee?

We dragen allemaal een steentje bij

We zijn allemaal anders